خبر

آلبوم حماسی «نخل آواز» رونمایی شد

آلبوم موسیقی «نخل آواز» با محوریت جنگ تحمیلی سوم، پاسداشت قائد شهید امت و بازخوانی هویت و پیشینه حماسی استان بوشهر، شامگاه سی‌ام آبان‌ماه در اجتماع شبانه مردم این شهر رونمایی شد.

در این مراسم که نماینده ولی‌فقیه در استان و امام جمعه بوشهر، استاندار، رئیس کل دادگستری و جانشین فرمانده سپاه امام صادق(ع) استان بوشهر حضور داشتند، قطعات مختلف این آلبوم اجرا شد. ازجمله آثار این آلبوم می‌توان به قطعه «وطن» با صدای رضا پولادی، «فراق» با اجرای حسین کشتکار بوشهری، «دلاور دلوار» با صدای محمدرضا میرشکار و قطعه «بازی آخره» با خوانندگی امین فرامرزی اشاره کرد.

همچنین قطعه «ملت مبعوث» با صدای ایمان غریبی و اجرای مشترک ساسان نوذری و حسین کشتکار بوشهری در قالب «شروه‌های تنگسیری» از دیگر بخش‌های این برنامه بود.

در بخش حماسی نیز گروه صدنفره سرود «آوای مقاومت آبپخش» به اجرای خود پرداختند. این آلبوم با شعار «روایتی از طنین حماسه‌ها و شکوه موسیقی بوشهر» در آستانه سومین کنگره ملی ۲۰۰۰ شهید استان بوشهر رونمایی شد.

دانشمندی که علم را به فلسفه پیوند زد

روایت زندگی و میراث علمی و فرهنگی دکتر مهدی گلشنی؛ از فیزیک و فلسفه علم تا دفاع از جایگاه علوم انسانی و هویت ایرانی

آزاده صالحی
گروه فرهنگ و هنر

دکتر مهدی گلشنی را نمی‌توان صرفا در شمار استادان برجسته فیزیک ایران قرار داد. او ازجمله دانشمندانی بود که در کنار پژوهش در علوم طبیعی، پرسش‌هایی فراتر از معادلات و نظریه‌های علمی را دنبال می‌کرد؛ پرسش‌هایی درباره ماهیت علم، نسبت دانش با جهان‌بینی انسان، جایگاه فلسفه در شناخت طبیعت و امکان گفت‌وگوی میان علم و دین. همین دغدغه‌ها سبب شد نام او علاوه بر محافل فیزیک، در مباحث فلسفه علم، الهیات و مطالعات میان‌رشته‌ای نیز مطرح شود. گلشنی در طول چند دهه فعالیت علمی کوشید نشان دهد که شناخت جهان طبیعی را نمی‌توان از پرسش درباره مبانی معرفتی آن جدا کرد؛ نگاهی که در تأسیس نخستین گروه فلسفه علم کشور در دانشگاه صنعتی شریف و سپس در توجه او به علوم انسانی و فرهنگ ایرانی نمود یافت.

مهدی گلشنی اول بهمن ۱۳۱۷ در اصفهان متولد شد. پس از گذراندن تحصیلات ابتدایی و متوسطه در زادگاهش، برای ادامه تحصیل به تهران رفت و در سال ۱۳۳۹ مدرک کارشناسی فیزیک خود را از دانشگاه تهران دریافت کرد. او سپس راهی دانشگاه کالیفرنیا در برکلی شد و در سال ۱۳۴۸ دکتری فیزیک با گرایش ذرات بنیادی گرفت. گلشنی یک سال بعد به ایران بازگشت و فعالیت دانشگاهی خود را در دانشگاه صنعتی شریف آغاز کرد؛ دانشگاهی که بخش مهمی از زندگی علمی و مدیریتی او در آن سپری شد. او در سال ۱۳۶۴ به مرتبه استادی رسید و مسئولیت‌هایی همچون ریاست دانشکده فیزیک و معاونت دانشگاه را برعهده گرفت.

با این حال، آنچه شخصیت علمی گلشنی را از بسیاری از همکارانش متمایز می‌کرد، محدود نماندن به قلمرو تخصصی فیزیک بود. او معتقد بود پیشرفت علوم طبیعی، پرسش‌های فلسفی تازه‌ای پیش روی انسان قرار می‌دهد. نظریه نسبیت و مکانیک کوانتومی بسیاری از تصورات کلاسیک درباره جهان، ماده، زمان و مکان را به چالش کشیده بودند و از نظر او، فهم عمیق این تحولات بدون آشنایی با مبانی فلسفی و معرفت‌شناختی علم ممکن نبود.

از فیزیک تا فلسفه علم

مهم‌ترین اقدام ماندگار گلشنی در عرصه آموزش عالی، تأسیس گروه فلسفه علم در دانشگاه صنعتی شریف در سال ۱۳۷۴ بود. او بر این باور بود که دانشجویان علوم پایه و مهندسی نباید تنها به فراگیری تخصص خود بسنده کنند، بلکه باید درباره مبانی فلسفی و معرفتی دانشی که می‌آموزند نیز شناخت داشته باشند. در آن زمان، فلسفه علم هنوز در دانشگاه‌های ایران جایگاه آموزشی مستقلی نداشت و منابع فارسی این حوزه نیز محدود بود. تأسیس این گروه فرصتی فراهم کرد تا مباحثی مانند فلسفه فیزیک، فلسفه ریاضی، روش‌شناسی علوم و نسبت علم با جامعه و فرهنگ به‌صورت دانشگاهی دنبال شود.

گلشنی در این مسیر از تجربه دانشگاه‌هایی مانند ام‌آی‌تی و استنفورد الهام گرفته بود؛ مراکزی که در کنار آموزش تخصصی، به مباحث فلسفی و انسانی علم نیز توجه داشتند. از نگاه او، دانشگاه نباید صرفا محل انتقال اطلاعات باشد، بلکه باید فضایی برای پرسشگری درباره مبانی و پیامدهای دانش فراهم کند.

این اقدام به‌تدریج بر فضای علمی کشور اثر گذاشت. با تربیت دانش‌آموختگان فلسفه علم و گسترش آثار تألیفی و ترجمه‌ای، زمینه برای شکل‌گیری فعالیت‌های مشابه در دانشگاه‌ها و مراکز علمی دیگر نیز فراهم شد.

وجه دیگر اندیشه گلشنی، توجه به رابطه علم و دین بود. او معتقد بود علوم تجربی، با وجود دستاوردهای چشمگیر در شناخت طبیعت، به‌تنهایی پاسخگوی همه پرسش‌های بنیادین انسان درباره جهان و هستی نیستند. از نظر او، علم جدید نیز از پیش‌فرض‌های فلسفی و جهان‌بینی دانشمندان جدا نیست؛ زیرا هر پژوهش علمی بر تصوری از واقعیت و امکان شناخت آن استوار است. این دغدغه در کتاب‌هایی مانند «از علم سکولار تا علم دینی»، «قرآن و علوم طبیعی» و «آیا علم می‌تواند دین را نادیده بگیرد؟» بازتاب یافته است.

علوم انسانی؛ حلقه فراموش‌شده توسعه

نگاه گلشنی به معرفت در مرزهای فیزیک و فلسفه علم متوقف نمی‌شد. مسئولیت او به‌عنوان رئیس پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، فرصتی فراهم کرد تا دغدغه‌هایش درباره فرهنگ ایرانی، زبان فارسی و جایگاه علوم انسانی را در سطحی اجرایی دنبال کند. او در گفت‌وگویی با خبرگزاری مهر، از وضعیت علوم انسانی و کم‌توجهی به میراث فکری ایران انتقاد و بر ضرورت بازنگری در اولویت‌های نظام علمی کشور تأکید کرده بود.

گلشنی یکی از مشکلات مهم نظام علمی را غلبه نگاه کمی بر کیفیت می‌دانست. به اعتقاد او، تعداد مقاله‌ها و فعالیت‌های پژوهشی نباید تنها معیار ارزیابی باشد؛ بلکه ارزش علمی و اثرگذاری فرهنگی آثار نیز باید مورد توجه قرار گیرد. او معتقد بود برخی پژوهش‌های ارزشمند در حوزه علوم انسانی و فرهنگ ایرانی، به‌دلیل منتشر نشدن در نشریات خارجی یا قرار نگرفتن در چارچوب‌های رایج ارزیابی، از حمایت کافی محروم می‌شوند. احیای زبان‌ها و گویش‌های ایرانی نیز از دیگر دغدغه‌های او بود. گلشنی در آن گفت‌وگو از فعالیت پژوهشگاه برای گردآوری واژگان رو به زوال و انتشار فرهنگ‌های مربوط به آنها سخن گفته بود. او زبان فارسی را سرمایه‌ای فرهنگی می‌دانست که باید برای حفظ و معرفی آن در جهان برنامه‌ریزی کرد. اشاره‌اش به سفر آلبانی و مشاهده واژه‌های مشترک فارسی و زبان مردم آن کشور، نمونه‌ای از توجه او به گستره تاریخی و فرهنگی زبان فارسی بود.

او همچنین از کم‌توجهی جامعه ایرانی به مفاخر علمی و ادبی خود انتقاد می‌کرد و با اشاره به جایگاه حافظ، ابوریحان بیرونی و خواجه نصیرالدین طوسی در کشورهای دیگر، این پرسش را مطرح می‌کرد که چرا گاه دیگران بیش از ما برای معرفی این چهره‌ها تلاش می‌کنند. از نگاه او، بخشی از این وضعیت به خودکم‌بینی فرهنگی بازمی‌گشت. گلشنی آموختن دستاوردهای مثبت غرب، ازجمله نظم و انضباط علمی را ضروری می‌دانست، اما تأکید می‌کرد این یادگیری نباید به تقلید سطحی یا فراموش کردن ظرفیت‌های فکری و فرهنگی خودمان منجر شود.

چرا علوم انسانی باید در صدر باشد؟

گلشنی علوم انسانی را مجموعه‌ای از رشته‌های حاشیه‌ای و کم‌اهمیت نمی‌دانست، بلکه برای آنها نقشی اساسی در تنظیم روابط اجتماعی، تعیین اولویت‌های کشور و شکل دادن به مسیر توسعه قائل بود.

او در گفت‌وگوی خود با مهر، با اشاره به تجربه مجارستان پس از فروپاشی اتحاد شوروی، توضیح داده بود که چگونه رشته حقوق در آن کشور به حوزه‌ای پرطرفدار تبدیل شد؛ زیرا جامعه تازه استقلال‌یافته برای تدوین قوانین و سامان دادن به ساختار سیاسی و اجتماعی خود به متخصصان حقوق نیاز داشت.

این مثال از نگاه او نشان می‌داد که انتخاب رشته‌های دانشگاهی باید با نیازهای واقعی جامعه تناسب داشته باشد. اقتصاد، جامعه‌شناسی، روان‌شناسی، حقوق و ادبیات در حل مسائل کشور نقش دارند و نباید به دلیل نداشتن بازده اقتصادی فوری یا جذابیت کمتر در مقایسه با رشته‌های فنی، در حاشیه قرار گیرند.

او همچنین از خانواده‌هایی انتقاد می‌کرد که فرزندان خود را بدون توجه به استعداد و علاقه‌شان به سمت رشته‌های خاص سوق می‌دهند و معتقد بود باید شرایطی فراهم شود تا دانشجویان توانمند نیز با رغبت وارد حوزه علوم انسانی شوند.

در دوره ریاست گلشنی بر پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، احیای علوم انسانی به مفهوم عام آن مورد توجه قرار گرفت. برگزاری کنگره‌های علمی و پیگیری راه‌اندازی دوره دکتری تاریخ علم در دوره اسلامی، ازجمله اقداماتی بود که او از آنها یاد می‌کرد. توجه به تاریخ علم در تمدن اسلامی برای گلشنی اهمیت داشت؛ زیرا این حوزه می‌توانست سهم دانشمندان مسلمان را در شکل‌گیری تمدن علمی جهان روشن‌تر کند.

میراثی فراتر از یک رشته دانشگاهی

فعالیت‌های گلشنی به تدریس و پژوهش در دانشگاه شریف محدود نماند. عضویت در فرهنگستان علوم، حضور در شورای عالی انقلاب فرهنگی، مشارکت در شکل‌گیری مرکز تحقیقات فیزیک نظری و ریاضیات و ریاست پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، بخشی از مسئولیت‌های او در عرصه علمی و فرهنگی کشور بود. انتخاب به‌عنوان چهره ماندگار فیزیک در سال ۱۳۸۱، دریافت نشان درجه یک دانش در سال ۱۳۸۸ و جایزه علمی علامه طباطبایی در سال ۱۳۹۱ نیز ازجمله افتخارات اوست. دریافت جایزه برنامه آموزشی علم و دین بنیاد جان تمپلتون در سال ۱۹۹۵ میلادی نیز بازتاب بین‌المللی فعالیت‌هایش در این حوزه را نشان می‌دهد.

دکتر مهدی گلشنی ازجمله دانشمندانی بود که در روزگار تخصص‌گرایی، از ضرورت گفت‌وگوی میان رشته‌های علمی دفاع می‌کرد. او می‌خواست فیزیکدان تنها به کشف قوانین طبیعت بسنده نکند، بلکه درباره معنای این قوانین و نسبت آنها با تصویری که انسان از جهان دارد نیز بیندیشد. در عین حال، باور داشت جامعه‌ای که علوم انسانی، زبان، ادبیات و میراث فکری خود را نادیده بگیرد، در مسیر توسعه با خلأهای جدی روبه‌رو خواهد شد.

شاید مهم‌ترین میراث گلشنی همین نگاه جامع به معرفت باشد؛ نگاهی که در آن فیزیک، فلسفه، دین، علوم انسانی و فرهنگ ایرانی، جزیره‌هایی جدا از یکدیگر نیستند. تأسیس گروه فلسفه علم، تلاش برای ارتقای جایگاه علوم انسانی، دفاع از زبان فارسی و تأکید بر کیفیت پژوهش، جلوه‌های مختلف این اندیشه‌اند. پرسش‌هایی که او در فضای علمی ایران مطرح کرد، همچنان اهمیت دارند: علم بر چه مبانی‌ای استوار است؟ نسبت آن با فرهنگ و جهان‌بینی چیست؟ و چگونه می‌توان ضمن بهره‌گیری از دستاوردهای جهانی، هویت و سرمایه فکری خود را نیز حفظ کرد؟ ارزش میراث او را باید در زنده ماندن و پیگیری همین پرسش‌ها جست‌وجو کرد.

یادداشت

آیت‌الله علی‌اکبر رشاد | استاد حوزه و دانشگاه

مدافع دانش و پیشرفت کشور

جان ناآرام دانشمند دردمند و انقلابی، فیزیکدان متعهد و برجسته، استاد دکتر مهدی گلشنی به ملکوت اعلی پیوست؛ این خبر برای جامعه علمی و نخبگانی، انبوه شاگردان و دوستداران او بسی سنگین بود. او همه عمر پربرکت خویش را سخاوتمندانه صرف تربیت شاگردان و دفاع از دانش و پیشرفت کشور و مقابله با انحرافات و تحریفات کرد؛ از عمق جان و سویدای دل متدین و متشرع بود؛ در برخی حوزه‌های مهم و خطیر، مبدع و مؤسس بود، از جمله: «فلسفه علم» را در دانشگاه شریف پی نهاد، در قلمرو «علم دینی» آرای ارزشمندی ارائه کرد، در زمینه «نسبت و مناسبات علم و دین» آثار برجسته‌ای خلق کرد و در چارچوب دیپلماسی علم، پیام دین و انقلاب را با طیف بزرگی از دانشمندان جهان در میان نهاد. این بنده کمترین دریغاگویان و فسوس‌خوان، درگذشت این شخصیت ارجمند را به ساحت رهبر فرهیخته انقلاب اسلامی، جامعه علمی و نخبگانی کشور، انبوه شاگردان و دوستداران او و فرزندان داغدار سوگ‌زده او، تسلیت عرض می‌کنم. خداوند مهربان و بخشنده، او را رحمت کناد و با مولایش امیر مؤمنان (ارواحنا فداه) محشور دارد.

یادداشت

دکتر غلامحسین مقدم حیدری | استاد فلسفه علم

فلسفه علم؛ میراث ماندگار دکتر گلشنی

دکتر مهدی گلشنی از جمله شخصیت‌های علمی کم‌نظیری بود که ضرورت پیوند میان علم و فلسفه را به‌درستی درک کرده بود. او در عین برخورداری از جایگاهی شناخته‌شده در حوزه فیزیک، به‌ویژه فیزیک کوانتوم و نسبیت، به مباحث فلسفی علم نیز توجهی جدی داشت و معتقد بود شناخت علم بدون توجه به مبانی فلسفی، فرهنگی و اجتماعی آن، شناختی کامل نخواهد بود. تأسیس گروه فلسفه علم در دانشگاه صنعتی شریف و پژوهشکده تاریخ و فلسفه علم در پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی را باید یکی از مهم‌ترین جلوه‌های این نگاه و از اقدامات ماندگار او در فضای علمی کشور دانست. دکتر گلشنی سال ۱۳۷۴ با درک ضرورتی که در فضای علمی و دانشگاهی کشور وجود داشت، برای نخستین بار گروه فلسفه علم را در دانشگاه صنعتی شریف تأسیس کرد. من از دانشجویان دوره نخست این رشته بودم و از نزدیک شاهد بودم که این اقدام تا چه اندازه برخاسته از یک نیاز علمی و فکری بود. در آن زمان، جریان‌های فکری رایجی وجود داشت که ضرورت توجه به نسبت علم و فلسفه را بیش از پیش آشکار می‌کرد. گلشنی معتقد بود برای فهم درست علم و شناخت نسبت آن با فرهنگ و جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کنیم، باید میان این دو حوزه ارتباطی جدی برقرار کرد و این نسبت را از هر دو منظر مورد بررسی قرار داد. این اقدام در واقع الگوبرداری آگاهانه از تجربه دانشگاه‌های معتبر فنی و علمی جهان، از جمله ام‌آی‌تی و استنفورد بود که در آنها نیز گروه‌های فلسفی در کنار فعالیت‌های تخصصی علمی شکل گرفته بودند. گلشنی با همین نگاه، زمینه‌ای را در دانشگاه شریف فراهم کرد تا دانشجویان علوم پایه بتوانند در کنار دانش تخصصی خود، با مبانی فلسفی علم نیز آشنا شوند. به اعتقاد من، بسیاری از جریان‌هایی که بعدها در دانشگاه‌ها و حتی در میان حوزویان درباره نسبت علم و دین و مبانی فلسفی علوم شکل گرفت، از همین حرکت تأثیر پذیرفتند.

متن کامل را در جام جم آنلاین بخوانید

سینما سیار

«کوچ» به روستاها و شهرهای فاقد سینما می‌رود

اکران مردمی فیلم سینمایی «کوچ» به کارگردانی محمد اسفندیاری با محوریت دوران کودکی و نوجوانی سردار شهید حاج‌قاسم سلیمانی، از روز گذشته در روستاها و شهرهای فاقد سینما آغاز شد.

فیلم سینمایی کوچ که از ۲۰ آبان‌ماه اکران خود را در سینماهای کشور آغاز کرده است، از طریق طرح اکران مردمی عمار در مناطق فاقد سینما نیز به نمایش درمی‌آید. این فیلم به روایت دوران کودکی و نوجوانی سردار شهید حاج قاسم سلیمانی می‌پردازد و در چهل‌وچهارمین جشنواره فیلم فجر (۱۴۰۴) در ۱۲ رشته نامزد دریافت جایزه شد و دو سیمرغ بلورین و دو دیپلم افتخار کسب کرد. کوچ همچنین در سی‌وهشتمین جشنواره بین‌المللی فیلم‌های کودکان و نوجوانان موفق به دریافت سه پروانه زرین شد. علاقه‌مندان می‌توانند با استفاده از ظرفیت اکران مردمی عمار، این فیلم را در مساجد، مدارس، دانشگاه‌ها، حوزه‌های علمیه، ادارات و سالن‌های فرهنگی شهرهای فاقد سینما و روستاها به نمایش بگذارند.

کمپین

نمایش آثار جبهه انقلاب با تخفیف ویژه

مؤسسه سینمایی بهمن‌سبز به مناسبت هفته بسیج، کمپین روایت قهرمانان را برای تماشای فیلم‌های جانشین، آن دو و انیمیشن نبرد بادبادک‌ها برگزار می‌کند. این کمپین با هدف توسعه تعامل فیلم‌های انقلابی با گروه‌های فرهنگی، اجتماعی و مردمی طراحی شده و امکان استفاده از تخفیف ویژه خرید بلیت از گیشه ۷ در سینماهای تحت پوشش بهمن‌سبز را فراهم می‌کند. زمان اجرای طرح از ۲۹ آبان تا ۶ آذر است. همچنین شبکه اکران سیار بهمن‌سبز از ۲۷ آبان تا ۶ آذر، برای ۱۰ روز، ۱۱ اثر جبهه انقلاب را با تخفیف ویژه برای مساجد، مدارس، کانون‌ها و مراکز فرهنگی اکران می‌کند که شامل پنج اثر کودک و نوجوان، چهار اثر سینمای مقاومت و یک فیلم اجتماعی و یک فیلم کمدی است. آثار کودک و نوجوان شامل سفینه نجات، نبرد بادبادک‌ها، نبرد با خرچنگ، افسانه سپهر و شمشیر و اندوه است. فیلم‌های آن دو، جانشین، لباس شخصی و نیم‌شب ۵۰ درصد تخفیف دارند. فیلم‌های حاشیه و تاکسیدرمی هم در این طرح هستند.

رویداد

تمدید سومین رویداد «روایت تصویری ارغوان»

مهلت شرکت در سومین دوره رویداد «روایت تصویری ارغوان» که پیش‌تر تا نیمه آبان تعیین شده بود، با توجه به درخواست مخاطبان تا ۱۵ آذر ۱۴۰۵ تمدید شد. این رویداد با همکاری مجتمع آموزشی نیکوکاری رعد، انجمن مستندسازان سینمای ایران، اپلیکیشن آپ و پلتفرم فیلم‌نت و به دبیری رضوان سرمد، از یکم تا دهم بهمن ۱۴۰۵ به‌صورت آنلاین برگزار می‌شود. «ارغوان» با هدف ثبت احوال و زیست روزمره افراد دارای معلولیت، در دو بخش «روایت خودنگار» و «روایت از نگاه دیگری» برگزار می‌شود. هدف این رویداد جلب توجه جامعه و مسئولان به افراد دارای معلولیت، تغییر نگرش عمومی، آگاهی‌بخشی درباره حقوق آنان و ترویج رفتارهای درست با این گروه از شهروندان است. راویان این رویداد فیلمسازان حرفه‌ای نیستند و همه، از جمله افراد دارای معلولیت و دغدغه‌مندان این حوزه، می‌توانند مشارکت کنند. علاقه‌مندان باید ویدئویی حداکثر هفت دقیقه‌ای با تلفن همراه در کادر افقی یا دوربین ساده خانگی تهیه کنند.

جشنواره

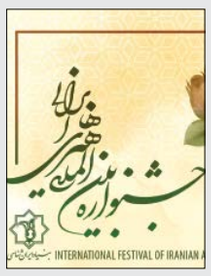

نخستین «جشنواره بین‌المللی هنرهای ایرانی» با ایده‌های نو

نخستین دوره «جشنواره بین‌المللی هنرهای ایرانی» در رشته هنرهای تجسمی، با مشارکت هنرمندان ایرانی و خارجی و با هدف معرفی ظرفیت‌های هنرهای اصیل کشور برگزار می‌شود. به گزارش جام جم و به نقل از ستاد خبری جشنواره بین‌المللی هنرهای ایرانی، این جشنواره با ایده‌ای نو و با هدف ارزش‌گذاری بر جایگاه دیرین رشته‌های هنری ریشه‌دار کشورمان طراحی شده و هشت رشته از هنرهای تجسمی ایرانی را شامل می‌شود. این رویداد تلاش دارد زمینه‌ای برای بازشناسی، معرفی و تقویت جایگاه هنرهای ایرانی در عرصه بین‌المللی فراهم کند و بستری برای تعامل و تبادل تجربه میان هنرمندان داخل و خارج از کشور باشد. با آغاز به کار ستاد برپایی این جشنواره که قرار است نخستین دوره آن سال ۱۴۰۶ برگزار شود، فراخوان و جزئیات آن به‌زودی و پس از معرفی دبیر و شورای سیاست‌گذاری، از درگاه رسمی جشنواره اعلام خواهد شد. بنیاد ایران‌شناسی در راستای رویکرد علمی-پژوهشی، آموزشی و فرهنگی خود، برگزارکننده این رویداد فرهنگی-هنری است.